

Een opening in een gesloten wereld

Receptie van Afrikaanse kunst in het Westen

Op 28 november 1992 organiseerde deSingel een rondetafelgesprek met kunstenaars uit binnen- en buitenland over racisme en onverdraagzaamheid. Een van hen was Evelyn Nicodemus, een Tanzaniaanse schilderes die al enkele jaren in ons land verblijft. Zij hield een pleidooi voor het afschaffen van de apartheid in het Westerse kunstestablishment.

Alles is politiek, ook het niet-politieke. Dat werd ons in de jaren zeventig vaak voorgehouden. Maar ik heb altijd de overtuiging gehad dat kunst vrij moet zijn en toegewijd aan menselijke waarden. Wanneer kunst met politiek verbonden is, dan eindigt kunst in onverdraagzaamheid: in ideologische uitzuivering zoals de 'Entartete Kunst', in ideologische dwangarbeid zoals het 'sociaal realisme'. Toen ik de kunst zag die Bill T. Jones met lichamen en bewegingen in zijn dansvoorstellingen schildert, werd ik in mijn eigen overtuiging gesterkt dat kunst alleen maar over pijnlijke onderwerpen als xenofobie kan gaan door ons te helpen onze empathie te verdiepen en te versterken, in de ervaring van onszelf en van de anderen als menselijke wezens.

Wanneer racisme ter sprake komt, zeggen mensen vaak: 'Ik ben geen racist'. Dan wacht je enkele ogenblikken, en dan volgt een 'maar': 'Maar ik kan die en die niet uitstaan...' Ik ben racisme gaan bekijken zoals ik paddestoelen bekijk. Ze groeien overal. We denken dat paddestoelen verschillende vormen

en kleuren hebben: wit, bruin, zwart, rood, geel. Maar in werkelijkheid is dat niet de paddestoel. Het zijn enkel de uitwassen zoals de wratten op het wrattenzwijn. Het lichaam van de paddestoel - net zoals het lichaam van het racisme - is verborgen en verspreidt zijn mycelium onder de grond.

Ik woon graag in The Rainbow Borgerhout. Maar toen de televisie me vroeg, moest ik toegeven dat ik schrik had voor wat er aan het gebeuren was, schrik voor de xenofobie. Sindsdien heb ik vaak de vraag gekregen, uit bezorgdheid en uit identificatie: hoe durf je te zeggen dat je schrik hebt? Ik heb niet alleen de onzichtbaarheid van het lichaam van het racisme, maar ook de stilte van de angst eromheen leren onderkennen. Het enige dat ik kan zeggen is: we moeten met elkaar spreken via de kunst, via allerlei vormen van expressie, in het alledaagse leven, we moeten communiceren doorheen de onzichtbaarheid en de stilte.

Racisme in de kunst

Ik spreek hier als een Afrikaanse schilderes. Mijn jaren in Europa hebben mij een aantal bittere ervaringen opgeleverd. Die ervaringen hebben mij ertoe gedwongen klaarheid te scheppen in mijn positie hier en in het bijzonder in verhouding tot het Europese kunstestablishment. Zij hebben mij er eveneens toe gedwongen de positie van de zwarte kunstenaar ten opzichte van de Westerse kunststructuren in een wijder perspectief te analyseren. En sinds kort hou ik me bezig met de studie van de twintigste eeuwse Afrikaanse kunst ten zuiden van de Sahara, haar geschiedenis, haar discours, haar actuele situatie in Afrika en in de diaspora. De zeer belangrijke tentoonstelling *Wit over Zwart* vorig jaar in Brussel gaf mij nog een ruimer perspectief op het racisme dat inherent is aan de Westerse kunstscène en aan de Westerse receptie van kunst van zwarte kunstenaars.

Het vele gepraat over multiculturalisme klinkt me nogal cynisch in de oren zolang als wij, die de betrokkenen zijn, niet kunnen meepraten en vooral als je bedenkt hoe de ernstig werkende zwarte Afrikaanse artiesten verdrukt en systematisch uitgesloten worden van de kunstscène van wat zichzelf *het centrum* noemt: Noord-Amerika en West-Europa. *Het centrum*: is dat geen uitdrukking van een opmerkelijk zelfcentrisme! Wij worden uitgesloten tesamen met de andere kunstenaars van de drie kwart van de wereld die met dezelfde arrogantie worden omschreven als *de periferie!*

Een statistiek uit 1987 van de Afro-Amerikaan Howardena Pindell, gepubliceerd in het belangrijke derde-wereldtijdschrift *Third*